

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱԴ ԶԱՐՑԸ (Ա Ե Բ)

Posted on August 24, 2012 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Ոսկան Մխիթարեան, Լոս Անճելըս, 24 Օգոստոս 2012

Կարելի չէ անտեսել ժամանակին պահանջները, որովհետեւ ժամանակը ամենազօր ոյժն է որ կը սողոցէ անհարկի եւ անտրամաբանական դիմադրութիւնները եւ հեղեղի նման կը քանդէ եւ կը տապալէ ամէն ինչ որ արգելք կ'ըլլայ ժամանակի պահանջներու իրագործման: Դարձեալ կարելի չէ, եւ վտանգաւոր է, կառչած մնալ դաւանանքի ու հաւատքի անսրբագրելիութեան, որովհետեւ անփոփոխութիւնը լճացում կը յառաջացնէ, իսկ լճացումը թէ՛թունաւոր է եւ թէ՛վնասակար, որովհետեւ առաջ կը բերէ ճահճացում, մէկ խօսքով՝ ամբողջական ապականացում, որուն դէմ յանդիման կը կանգնի այսօր Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Ոսկան Մխիթարեան, Լոս Անճելըս, 24 Օգոստոս 2012

Կարելի չէ անտեսել ժամանակին պահանջները, որովհետեւ ժամանակը ամենազօր ոյժն է որ կը սողոցէ անհարկի եւ անտրամաբանական դիմադրութիւնները եւ հեղեղի նման կը քանդէ եւ կը տապալէ ամէն ինչ որ արգելք կ'ըլլայ ժամանակի պահանջներու իրագործման: Դարձեալ կարելի չէ, եւ վտանգաւոր է, կառչած մնալ դաւանանքի ու հաւատքի անսրբագրելիութեան, որովհետեւ անփոփոխութիւնը լճացում կը յառաջացնէ, իսկ լճացումը թէ՛թունաւոր է եւ թէ՛վնասակար, որովհետեւ առաջ կը բերէ ճահճացում, մէկ խօսքով՝ ամբողջական ապականացում, որուն դէմ յանդիման կը կանգնի այսօր Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Պետք է ընդունիւք որ եկեղեցիներէն խոյս տուած է քրիստոնէական ոգին եւ կրօնքը տագնապի շրջանէ մը կ'անցնի ամբողջ աշխարհի մէջ, որովհետեւ մարդիկ չեն ուզեր մշակել իրենց հաւատքի կարողութիւնները: Ամէն ինչ դարձած է մեքենականութիւն, այլ խօսքով՝ մեր արարողութիւնները դարձած են կրօնական շարժապատկերի մը նման տափակ, անհամ եւ անհրապոյր ներկայացում մը, ուր աղօթքները կ'արտասանուին շատ անգամ տգէտ եկեղեցականներու կողմէ, որոնք յաճախ իրենց կարդացածը հասկնալու եւ ապրելու ո'չ միայն յարմարութիւնը չունին, այլեւ պատրաստութիւնը: Եթէ մեր եկեղեցիներու նստարանները թափուր են այսօր, որովհետեւ աւանդապաշտութիւնն է մտած մեր եկեղեցիներէն ներս միայն, պարպելով մեզ բոլոր հոգեկան ապրումներէ: Հոն ուր չկայ շարժում, չկայ նաեւ եղափոխութիւն, յառաջդիմութիւն եւ հետեւաբար կայ միայն քարացած մտայնութիւն, որ 21րդ դարու մարտահրաւերներուն դիմաց չի կրնար որեւէ լուծում առաջարկել հաւատացեալին եւ դատապարտուած է ամլութեան:

Բարեկարգութեան մասին խօսելէ առաջ, նախ սահմանենք թէ ի՞նչ կը նշանակէ բարեկարգութիւն բառը.- լաւ կարգաւորել, դասաւորել, վերակազմել, կարգ-կանոն մտցնել, կազմակերպել, բարենորոգել: Թեւ բարեկարգութիւն բառը (Reform կամ Reformation) կրօնական եւ քաղաքական շարժում կը յիշեցնէ միանգամայն, որուն

հետեւանքով Կաթողիկէ (Catholic) Եկեղեցւոյ միութեան “անխորտակելի” միութիւնը խախտեցաւ:

Լութերական այս շարժումը անտառային հրդեհի նման տարածուեցաւ հեռանալով եւ դուրս ելլելով իր իսկական նպատակէն եւ դարձաւ հոմանիշ Բողոքականութեան, որ իր այլազան եւ բազմազան ճիւղաւորումներով, Եւրոպայի ու ապա մասնաւորաբար Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ, յեղափոխեց քրիստոնէական Ընդհանուր Եկեղեցւոյ աւանդական ըմբռնումը եւ դարձաւ մի կերպ քաղաքական ոյժ, հակադրելու Կաթողիկէ Եկեղեցիին, պայքար մը որ տակաւին կը շարունակուի մեր օրերուն կրօնական եւ քաղաքական ճակատներու վրայ:

Կրնա՞յ ըլլալ որ մեր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք բարեկարգութիւնը ոեւէ ձեւով կարենայ խախտել նաեւ Հայց. Եկեղեցւոյ դիրքը քրիստոնէական պատմական Եկեղեցւոյ մեծ ընտանիքին մէջ: Անկասկած ոչ. որովհետեւ մեր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք բարեկարգութիւնը չի մերժեր Եկեղեցւոյ հեղինակութիւնը եւ այդ դերը չի տար անհատին՝ ինչպէս պատահեցաւ Բողոքականութեան պարագային:

Բարեկարգութիւնը այն իմաստով գոր մենք կը հասկնանք Հայց. Եկեղեցիէն ներս՝ կը նշանակէ կենդանութիւն արտայայտող վիճակ մը, զարգացման տեւական ընթացք մը, որ ոչ՛ թէ կ’այլափոխէ, կ’օտարանայ, այլ կը զարգանայ իր հիմնական սկզբունքներուն մէջ եւ այս զարգացման վիճակն է որ կ’արտայայտէ անոր կենդանութիւնը, քայլ պահելով իր ժողովուրդի ամէնօրեայ հոգեմտաւոր կեանքին հետ:

Նկատի ունենալով որ Հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը ոչինչ կը հասկնայ Եկեղեցւոյ դաւանաբանական խնդիրներէն, հետեւաբար այդքան ալ հետաքրքրուած չէ այդ բաժնի բարեկարգութեամբ: Չինք հետաքրքրողը անելի՛ Եկեղեցականներու պատրաստութիւնն է, անոնց վարքն ու բարքը, Եկեղեցական արարողութեանց տեւողութիւնը եւ ներդաշնակ երգեցողութիւնը, եւ այնպիսի հարցեր որոնք անմիջական կապ ունին իր հոգեմտաւոր աշխարհի հետ ԱՅՍՕՐ:

Հայց. Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան խնդրին մէջ կարեւորագոյնն է Եկեղեցւոյ պաշտօնեութեան պատրաստութիւնը, որովհետեւ հոգեւոր եւ մտաւոր պատրաստութիւն ունեցող Եկեղեցականութիւնն է որ պիտի կարենայ Եկեղեցին պահել եւ ղեկավարել 21րդ դարու բոլոր մարտահրաւերներու դիմաց: Մէկ խօսքով, պատրաստուիլ ժամանակի պահանջներուն համաձայն, ինչպէս ըրաւ Կաթողիկէ Եկեղեցին երբ Բողոքականութեան նուաճումներու հետեւանքով կորսնցուցած հաւատացեալները կրցաւ փոխարինել միսիոնարական դաշտերու մէջ ձեռք բերուած յաջողութիւններով: Իսկ այս բոլորը՝ ան կը պարտի պատրաստուած, զինուորեալ Յիսուսեան միաբանութեան, որ տակաւին կը գործէ նոյն աշխուժութեամբ կազմելով Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ողնասիւնը:

Պատրաստութիւն ըսելով կը հասկնանք ամբողջական պատրաստութիւն. այսինքն

բացի աստուածաբանական գիտելիքներէ (Ընդհանուր Եկեղեցւոյ պատմութիւն, Եկեղեցական մատենագիտութիւն, Հայրախօսութիւն, Զահանայագործութիւն, Ծիսակատարութիւն)՝ նաեւ արտաքին գիտութեանց եւ քաղաքագիտութեան հմտութիւն (օրինակ՝ Հոգեբանութիւն, Փիլիսոփայութիւն, Ընկերաբանութիւն, Իրաւաբանութիւն, Ճարտարապետութիւն, Բժշկութիւն, Եւայլն), համաձայն ժամանակի պահանջներուն:

Նկատի ունենալով Հայց. Եկեղեցւոյ մերօրեայ աւելի խիստ եւ խորքին պահանջները, անհրաժեշտ է ունենալ եւ շեշտել կարիքը որակեալ պաշտօնէութեան, որոնք կրնան լրացնել եկեղեցականէ մը ակնկալուած բոլոր պայմանները՝ Կոչում, Նկարագիր, Ուսում, Կենցաղավարութիւն: Այս առաքիլութիւններու համադրումն է որ պիտի կարենայ ապահովել Եկեղեցւոյ գոյատեւումն ու բարգաւաճումը նոր լուսասաւորութեամբ եւ մեկնաբանութեամբ:

Բայց ո՞վ պիտի կատարէ բարեկարգութիւնը: Անկասկած որ մեր Եկեղեցական-Ազգային ժողովները, թեւէ՝ անցեալին, միջին դարերուն Գրիգոր Տաթեւացիէն սկսած մինչեւ Գեորգ Ե. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, որպէս հեղինակաւոր պատրաստուած եկեղեցականներ (կաթողիկոս, եպիսկոպոս եւ վարդապետ) բարեկարգչական ձեռնարկներ կատարած են իրենց անձին հեղինակութեան հմայքով. ինչպէս՝ վարդապետական աստիճաններու ստեղծում, տօնացուցական փոփոխութիւններ, պսակի արգիլուած օրէնքներու փոփոխութիւն եւ այս բոլորը տակաւ առ տակաւ ընդունուած են եւ գործածուած մեր Եկեղեցական կեանքին մէջ: Եթէ ուզենք աւելի խոր կերպով ուսումնասիրել, պիտի տեսնենք որ ժամանակի ընթացքին շատ մը յաւելումներ, յապաղումներ եւ սրբագրութիւններ կատարուած են միայն անհատական նախաձեռնութեամբ եւ ժամանակը վաւերացուցած է զանոնք:

Սակայն այսօր, երբ բոլոր ժամանակներէ աւելի պահանջը կայ բարեկարգութեան, բարեկարգութիւնը պետք է ըլլայ միայն Ազգային-Եկեղեցական ժողովներու որոշումով, իրենց ժողովուրդին հոգեմտաւոր ապագայով նախանձախնդիր ու մտահոգ աշխարհականներու եւ հոգեւորականներու մասնակցութեամբ, նուիրապետական բոլոր Աթոռներէն անխտիր:

Ակներեւ է վտանգը այլեւս մեր ազգային-եկեղեցական կեանքին մէջ, որովհետեւ խախտած են հայկական կեանքին մէջ մեր հարիւրամեայ ժողովական կարգերը: Երբ ասդին Եկեղեցական հանրային-հասարակական կեանքն է որ կը քայքայուի, մարդիկ քար անտարբերութեամբ կը դիտեն համազգային նուիրականութիւններու, օրէնքի, կանոնագրութեանց հանդէպ գործուած անպատկառ խախտումներու հետեւանքով յառաջացած անմխիթար դրութիւնը: Անարդարանալի դասալքութիւնն է որ կը տիրէ ամէն տեղ, առիթ տալով պատեհապաշտներուն որպէսզի կեղեքեն եկեկեղեցին ու ազգը, իրենց անհատական կամ խմբակցական շահերուն համար:

Անկեղծութեան եւ քաջութեան պակասը կայ ամենուրեք: Թորգոմ Պատրիարք

Գուշակեան հետեւեալ բառերով կը բնորոշէ բարեկարգութեան կարիքը. “նուիրական բայց -չքաշուիկնք ըսելէ- նոյն ատեն ծանրակշիռ հարց է որ կը դրուի մեր առջեւ. հարկ է անոր մօտենալ երկիւղածութեամբ եւ իմաստութեամբ միանգամայն”: Պատշաճութեան սկզբունքը պատրուակ ծառայեցնելով, շատեր կոյր կամ խուլ կը ձեւանան եւ ձեռնածալ կը մնան բացայայտ ապօրինութիւններու եւ սահմանազանցումներու նկատմամբ, ուստի եւ իրենց անտարբերութեամբ կը դառնան մեղսակիցներ հանրային վստահութիւնը չարաշահողներուն: Երբ ժողովուրդի մը կեանքին մէջ օրէնք, հանրային կարծիք եւ հաւաքական հակակշիռ կը պակսին ու մարդիկ ուս թօթուելով կ’անցնին, անկասկած որ կամակոր, կամապաշտ օրինական խախտումներ կը շեշտուին ու կը դառնան հանապազօրեայ հաւաքական կեանքի մէկ այլանդակ ձեւ: Մեր ժողովուրդի առօրեայ կեանքէն բխող հրատապ հարցերը, ինչպէս նաեւ Եկեղեցւոյ կեանքին ներքին հարցերը, անյապաղ լուծման կը կարօտին:

21րդ դարուն երբ մարդկային իրականութեան մէջ ամեն շարժում լոյսով, գիտութեամբ եւ բարձր իմացականութեամբ կը կատարուի, տգետներ եւ անուաներ չեն որ պիտի առաջնորդեն Հայց. Եկեղեցին իր ծով կարիքներուն մէջ, այլ բոլոր անոնք՝ որոնք իրենց վանական Ընծայարանի գործնական եւ հովուական աստուածաբանական ուսումներէն ետք, բաց մտքով եւ հոգիով կը յաճախեն բարձրագոյն համալսարաններ, թէկուզ Կաթողիկէ կամ Բողոքական, ինչպէս կատարեցին վերջին հարիւրամեակին՝ Կարապետ Տէր Մկրտչեաններ, Երուանդ Տէր Մինասեաններ, Գեորգ Չեօրեքճեաններ, Գարեգին Յովսէփեաններ, Կոմիտասներ, Պերլինէն մինեւ Հռովմ, Փարիզէն մինչեւ Լոնտոն ու ապա Ամերիկեան համալսարաններու մէջ պատրաստուեցան եւ զինուեցան նոր գիտութեամբ եւ շատագովներն ու ռահվիրաները դարձան Հայց. Եկեղեցւոյ բարեկարգութեան:

Հայց. Եկեղեցին ԱՅՍՕՐ պետք ունի վարչական, ծիսական եւ կանոնական բարեկարգութեան, որովհետեւ երբ կրօնի ուսուցումը կը դադրի ու կը կորսնցնէ իր հմայքը, երբ քրիստոնէական բեմը կը դադրի մեր Եկեղեցիներուն ամենէն կենսունակ զօրութիւնը ըլլալէ՝ անկարող եւ անպատրաստ քարոզիչներու պատճառով, մենք կը դատապարտուինք ուծացումի: Հայց. Եկեղեցին տասնութ դարերէ ի վեր հայ ժողովուրդին կեանքն ու ճակատագիրը վարող ոյժը եղած է, որպէս կրօնական եւ ազգային հաստատութիւն. չենք կրնար ձգել զայն պատահականութեան:

Եկեղեցւոյ պաշտօնական նախաձեռնութեամբ, եւ Եկեղեցական ու աշխարհական մասնագետներու մասնակցութեամբ համազգային ժողովի մը անհրաժեշտութեան կարիքը կը զգանք մեր Եկեղեցին առաջնորդելու դէպի բարեկարգութեան առաջին քայլերը:

Կոչում - Նկարագիր - Ուսում

Կոչում, Նկարագիր եւ Ուսում. անբաժանելի երրորդութիւն մը որ իր մէջ կը մարմնաւորէ Եկեղեցականաց պատրաստութեան ամբողջական գաղտնիքը: Ի՞նչ կը հասկնանք

Աւետարանի ճշմարիտ խօսքը:

Կոչումը, կ'ըսէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռակից Բաբգէն Կաթողիկոս Կիլիսերեան, "հոգեւորական վիճակ մըն է որ ուրիշ բոլոր յարմարութիւններէն ու հանգամանքներէն կը զանազանուի իր ներքին արժէքով եւ իր ներքին իրականութեամբը: Կոչումը արտայայտիչն է հոգեւոր պաշտօնեայի հաւատքին, համոզումներուն, նուիրումին եւ ծառայութեան":

Հայց. Եկեղեցին կը գտնուի այսօր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր ամէն տեսակի կրօնական զգացումներ թուլցած եւ ապականած են: Գրեթէ չկան մշակներ որոնք կրնան ստեղծել կրօնական ոգի, **ապրիլ եւ ապրեցնել** կրօնքի խորհրդաւորութիւնը եւ ըլլան հարազատ արտայայտիչները իրենց շնորհքին, ընդունակութիւններուն եւ կարողութիւններուն: Եթէ չկան մշակներ, պարզապէս անոր համար որ չկան անձեր որոնք կը զգան, կը ճանչնան եւ կը լսեն իրենց կոչումին ձայնը:

Եթէ այսօր եկեղեցականութիւնը կը քննադատուի իր անկարողութեան համար, որովհետեւ այնտեղ կը բացակայի կոչումը: Այսօր կուսակրօններէն շատեր այս ասպարէզը մտած են (թէեւ պէտք է ըսէինք հոգեւոր ծառայութեան դաշտ), ո՛չ թէ կրօնական կոչումով, այլ մտած են վախճալով ընտանեկան պատասխանատուութիւններէ, մտած են շահու եւ փառասիրութեան գոհացումի համար: Փակեցէ՛ք կուսակրօններու առջեւ շահու ասպարէզը, խորտակեցէ՛ք իրենց փառասիրութեան վերելքին աստիճանները, առէ՛ք անոնց ձեռքէն իրենց այսօրուան վայելած առանձնաշնորհումները, եւ պիտի տեսնէք թէ կուսակրօնութիւնը իր հմայքէն մերկանալով՝ հետեւող պիտի չունենայ այլեւս:

Ի՞նչ կը հասկնանք նկարագիր ըսելով: 1. Բնութագիր, նկարագրութիւն. 2. Որոշիչ նշան, որ կը ծառայէ ճանչցնելու առարկայ մը, մասնաւորաբար ամէն ինչ որ կը գատորոշէ Էակ մը՝ իր թէ՛ կազմուածքին եւ թէ գործունեութեանց մէջ. պատկեր, դէմք, տիպ, կերպար. 3. Անհատ մը ուրիշներէն զանազանող՝ իր զգալու եւ հակազդելու կերպերուն գումարը. բնաւորութիւն, բնութիւն, բարք, հոգիի կերտուածք. 4. Բնոյթ. 5. Յատկութիւն: Այսքան ընդարձակ սահմանումներ ունեցող բառ մը անկասկած որ մեծ արժէք ունի անհատի մը կեանքին մէջ, որ պարտի ունենալ զայն՝ իր ծառայութեան կոչումին հետ զուգահեռաբար:

Մարդկային բարոյական սկզբունքներէն մէկն է մարդուն նկարագիրը, որ հոգեւոր մշակի պարագային անհրաժեշտ է որ ըլլայ **որոշ, յստակ եւ անշեղ**, տեղի չտալու համար աւելորդ մեկնաբանութեանց եւ բամբասանքներու: Իր նկարագրով ան պիտի կարենայ շահիլ իր ժողովուրդին վստահութիւնը եւ իր խօսքին ու կենցաղին հեղինակութեամբ պիտի կարողանայ առաջնորդել իր ժողովուրդը: Հոգեւոր մշակը միայն իր անսասան նկարագրով կրնայ ըլլալ համբերատար եւ յաղթահարել բոլոր դժուարութիւնները:

Բացայայտ իրողութիւն է որ յեղեղուկ նկարագիր ունեցող եւ կամ աննկարագիր

Եկեղեցականներ (դժբախտաբար ստուար են անոնց շարքերը) վտանգաւոր եղած են Եկեղեցւոյ գործունէութեան՝ ամէն կերպով: Իրական համոզումներէ պարպուած այս եկեղեցականները, հետամուտ եղած են միայն փառքի, փառամոլութեան, անբարոյութեան, մոլորուելով արծաթսիրութեան տիղմին մէջ:

Մարդ արարածի նկարագրին ճառագայթումներն են իր բարոյական եւ կենցաղագիտական արժէքները, ինչպէս նաեւ իր սկզբունքներն ու համոզումները: Առանց այս ստորոգելիներուն՝ ան իրաւունք չունի ծառայութեան կոչուելու Հայց. Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս: Կայուն նկարագիրը կ'առթէ նաեւ վստահութիւն, որ ապառաժեայ դրամագլուխ մը կամ զօրութիւն մըն է որուն կրնայ կռթնիլ մարդ իր գործունէութեանց մէջ, եւ առաւել եւս եկեղեցւոյ մշակը՝ իր հոգեւոր ծառայութեան դաշտին մէջ:

Դժբախտաբար այսօր հայ ժողովուրդը, որ ինքնին եկեղեցին է, չի ներշնչուիր իր եկեղեցւոյ ղեկավարութենէն եւ հոգեւոր պաշտօնեաներէն, որովհետեւ անոնք չեն ներշնչած վստահութիւն իրենց նկարագրով եւ ապրելակերպով: Հոգեւորականը, այսօր, ժողովուրդին համար մեքենացած խորհրդակատար մըն է որ իր պարտականութիւնը կատարելէ ետք պէտք է վարձատրուի, որովհետեւ այդ է սովորութիւնն ու աւանդութիւնը: Խախտած են բարոյական սկզբունքները Հայց. Եկեղեցին ներս եւ ալեկոծուած է հայ ժողովուրդի հոգեւոր կեանքը:

Բոլոր ժամանակներէն աւելի ԱՅՍՕՐ պէտք է շեշտել ուսման կարեւորութիւնը, մանաւանդ անոնց համար՝ որոնք կոչուած են հոգեւոր ծառայութեան եւ պատասխանատուութիւններ ստանձնած են եւ կամ պիտի ստանձնեն: Եթէ հոգեւոր մշակը չունենայ պահանջուած մտաւոր պատրաստութիւնն ու գիտութիւնը, չի՛ կրնար ունենալ դրական ծառայութիւն՝ ուրիշները լուսաւորելու իր անձնական կեանքի լոյսով եւ օրինակով, նամանաւանդ համալսարանաւարտ մեր նոր սերունդը, որ հայ կեանքի լուսանցքին վրայ կեցած, անտարբեր կը դիտէ Հայց. Եկեղեցւոյ գահավիժումը եւ հայ եկեղեցականին մտաւոր եւ հոգեւոր սնանկութիւնը:

Բարեկարգութեան ճամբուն վրայ իրամայական պէտք մըն է՝ մշակուած, զարգացած, իր կոչումին եւ պաշտօնին գիտակից եւ արժանի եկեղեցականութեան մը գոյութիւնը: Բարեկարգեալ եկեղեցի մը առանց արժանաւոր մշակներու, --կ'ըսէ Բաբգէն Կաթողիկոս Կիլիկեւերեան,-- “անխօս արձանի կը նմանի որ կրնայ արուեստագետները իրապուրել բայց ո՛չ ամբողջ ժողովուրդ մը”: Եւ որովհետեւ ժողովուրդի մեծ զանգուածն է որ կը կազմէ կենդանի եկեղեցին, անհրաժեշտ է անոր մէջ արթնցնել հաւատքին գիտակցութիւնը, Եկեղեցիին սերը եւ անոր նուիրուելու անսակարկ ոգին, շունչն ու եռանդը:

Քսանմէկերորդ դարը մասնագիտութեան դար է, եւ հետեւաբար միայն ընդհանուր ծանօթութիւններ բաւական չեն անհատը պատրաստելու իր ասպարէզին: Ինչպէս որ

հոգեբաններ, իրաւաբաններ, բժիշկներ, ուսուցիչներ մասնագիտօրէն կը պատրաստուին իրենց ասպարեզներուն համար, նոյն ձեւով անհրաժեշտ է որ հոգեւոր մշակները պատրաստուին իրենց ժողովուրդի կրօնական եւ հոգեմտաւոր առաքելութեան-ծառայութեան դաշտին մէջ նետուելէ առաջ:

Նկատի ունենալով ներկայ դարու զարգացած հասարակութիւնը, կը կարծենք որ հոգեւոր մշակին պատրաստութիւնը կենսական հարց է, որպէսզի ան, գօտեպնդուած իր կոչումով, զօրացած իր մասնագիտական ուսումով, դառնայ տրամաբանութեան ու հաւատքի անառիկ ամրոց մը, ճոխացած եւ լուսաւորուած՝ իր գիտութիւններով, եւ պատրաստ՝ առաջնորդելու ու հովուելու իր ժողովուրդը:

Վերջին հարիւրամեակին զանազան լուրջ եւ խոր մեկնաբանութեամբ յօդուածներ գրուած են այս առաջադրութեամբ՝ հանրածանօթ, օրինակելի բարձրաստիճան եկեղեցականներու կողմէ (Օրմանեան, Տէր Մկրտչեան, Տէր Մինասեան, Պէիրիկեան, Դուրեան, Գուշակեան, Սերոբեան, Կիւլէսերեան, Յովսէփեան), եւ սակայն դժբախտաբար տակաւին՝ եկեղեցականութեան, նամանաւանդ ամուսնացեալ քահանայութեան կը հրաւիրուին՝ բացառութիւնները միշտ յարգելի նկատելով՝ երկրորդական ուսում չունեցող անձեր, որոնք ո՛չ միայն չունին տարրական ընդհանուր գիտութիւն-ուսում, այլ ամբողջութեամբ չունին ծանօթութիւն Աւետարանի ուսուցման, Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան եւ, անելորդ է ըսել, աստուածաբանութեան վերաբերեալ:

1922 թուականին Գեորգ Ե. Կաթողիկոսի Կոչին մէկ բաժինը նուիրուած է բարեկարգեալ եկեղեցիի նոր եկեղեցականութեան, որ զինուած պարտի ըլլալ “Նորագոյն գիտութեամբ, ունենայ փիլիսոփայական եւ քրիստոնէական լայն աշխարհայեացք: Նա հիմնականօրէն ծանօթ պիտի լինի ներկայ բնական գիտութիւնների, իմաստասիրական եւ սոցիալական գիտութիւնների եզրակացութիւններին, ուսումնասիրած լինի քրիստոնէական կրօնի հիմնական սկզբունքները, եւ այն իր կեանքի առաջնորդ եւ ղեկավար ճանաչէ: Նոր հոգեւորականութիւնը կարողութիւն պիտի ունենայ ըմբռնելու իր ժամանակաշրջանի ոգին եւ ուղղութիւնը: Պիտի հասկնայ, թէ ո՞ր է գնում ընդհանուր շարժումը, եւ իրեն յանձնուած նաւի ղեկը այնպէս ուղղէ, որ նաւը խաղալիք չդառնայ ժամանակի տարբեր հոսանքներին: Եւ ահա այս նպատակին ծառայելու համար նոր հոգեւորականը պիտի ունենայ բարձրագոյն կրթութիւն՝ ընդհանուր եւ մասնագիտական բնոյթ կրող”:

Բնականաբար կրօնականներու յատուկ բարձրագոյն կրթական ծրագիր մը կարելի պիտի ըլլայ գործադրել աստիճանական յառաջացումով, երբ մեր ձեռքին ունինք պատրաստուած խնամուած ծրագիր մը, որ կղերը պիտի առաջնորդէ բարձրագոյն ուսման իր նախաքայլերուն մէջ: Առանց յստակ եւ բնորոշիչ յատկութիւններու, ծրագիր մը դատապարտուած է ամլութեան եւ ճախողութեան:

Ուսումն է որ քաջութիւն եւ թռիչք պիտի տայ կոչում եւ նկարագիր ունեցող եկեղեցականին, ապա թէ ոչ ան պիտի մնայ պարզ խորհրդակատար իր ապրուստը

